

Grønland og den dobbelte klimastrategi

Lill Rastad Bjørst, ph.d.-stipendiat

Institut for Tværkulturelle og Regionalstudier, Afdeling for Eskimologi og Arktiske Studier, Københavns Universitet, lillbj@hum.ku.dk.

I denne artikel analyseres Grønlands rolle i den internationale klimadebat samt relaterede klimastrategier og diskurser. Desuden diskuteres dilemmaet mellem de forskellige økonomiske og økologiske hensyn i Grønlands fremtidige udvikling, hvor det vanskelige valg står mellem hensynet til naturen og eksisterende livsformer på den ene side og den erhvervsmæssige udvikling af Grønland på den anden side. Det er et dilemma, der først i de senere år er kommet til udfoldelse, og som nu debatteres forskellige steder i det grønlandske samfund, herunder i regeringen og oppositionen, og som manifesterer sig i den aktuelle politikudvikling.

Klimadebatten og Grønland

Grønland har i den seneste tid placeret sig som et af verdens midtpunkter med den globale opvarmning og smeltende is i fokus. Det smeltende Arktis påvirker ikke kun befolkningen lokalt, men giver også nye muligheder. Verden over tales der nu om klimaaftaler, grønt image, og om hvornår og ikke mindst hvordan, at verdens klimaproblemer skal løses. For et land som Grønland kan denne verdensomspændende klimadebat være med til at skabe mulighed for en ny platform, hvorfra Grønland kan gøre sig synlig i international politik og skabe sig en stemme. Det er komplekse problemstillinger, der gør sig gældende i Grønland, og min pointe er, at der er tale om en dobbelt klimastrategi fra officiel grønlandsk side. Dobbeltigheden består i, at

der er et stort ønske om at værne om naturen og de gamle erhverv som f.eks. fangererhvervet, men på den anden side er der også et stort ønske om økonomisk vækst via udvidelse af industrier som råstofudvinding og olieboringer. Den grønlandske befolkning er både ofre for klimaforandringerne, men samtidig et land med industrielle ambitioner.¹

Politikere taler om konsekvenser af klimaforandringer, forskere taler om effekter, mens den almindelige borger trækker på sin viden om lokale vejr-mæssige forandringer. Alt dette rummer sider af, hvad jeg kalder »klimadebatten«. Klimadebatten som felt² rummer en masse dominerende diskurser,³ der er så markante, at de samtidig er med til at påvirke debatten og hele beslutningsgrundlaget som sådan.. Derfor er det vigtigt at se på, hvordan der bliver talt om klimaforandringer, da dette også har en indvirkning på indholdet af, hvad der bliver fokuseret på.

Denne artikel vil udforske dobbeltheden i formuleringen af den grønlandske klimastrategi og de dertilhørende etablerede diskurser.

Den grønlandske klimapolitik

Det grønlandske landsting er først nu undervejs med en egentlig klimapolitik. Da jeg i juni 2008 interviewede flere grønlandske po-

litikere og embedsmænd var den samlede melding, at egentlige klimastrategier⁴ stadig var under formulering og diskussion.

Oppositionen i form af venstrefløjspartiet Inuit Ataqatigiit (IA)'s Josef Motzfeldt var i foråret 2008 fremme i medierne med en påmindelse til den grønlandske regering om vigtigheden i at opprioritere klimaområdet:

»– Jeg har nu gennem lang tid været tilskuer i mit eget land til, at alverdens videnskabsfolk og politikere med indflydelse kommer til Grønland for at tage beslutninger om klimaet og miljøet hen over hovedet på os. Landsstyret har desværre ikke formået at sætte Grønland på det internationale klima og miljø-verdenskort. Og det har desværre medført, at vi ikke har formået at sætte vores egen dagsorden« (Nyhedsafdelingen, KNR den 13. maj 2008).

Dette opråb blev kommenteret af Lars Emil Johansen fra partiet Siumut samme dag:

»Vi er i centrum i det internationale selskab. Formelt er det jo det danske udenrigsministerium, der skal stå for kontakten udadtil, men denne kendsgerning taget i betragtning, så står Grønland meget centralt i den globale diskussion omkring global opvarmning, og grønlandske politikere står meget centralt i samspillet med toppolitikere ude omkring. Derfor er det ganske urimeligt at sige, at Grønland er ved at tabe dagsordenen, bare fordi man ikke selv er med på det hold, der står forrest i rækken« (Nyhedsafdelingen, KNR den 13. maj 2008).

Der er altså ikke overraskende to forskellige opfattelser af denne problematik blandt de grønlandske regeringspartier og så oppositionen. Men ét er sikkert: Grønlands indflydelse på debatten ved FN's klimakonference COP15 i december 2009 er stadig i spil. Det overordnede mål for dansk værtskab for FN's klimakonference i 2009 (COP15) er indgåel-

se af en ambitiøs og global klimaaftale for perioden efter 2012. Konferencen er herudover et yderst relevant sted at få sin stemme hørt. Fra de grønlandske NGO'ere er der også fremført kritik af Grønlands manglende markering i klimadebatten sammen med et ønske om mere information til det grønlandske folk. International Sustainable Development Advisor i Inuit Circumpolar Council (ICC), Lene Kielsen, der til dagligt arbejder med klimaforandringer i projektet Sila Inuk og det internationale projekt Siku, siger om informationsniveauet i Grønland ang. klimaspørgsmål:

»Vi halter bagefter med information og så med information om, hvad der sker herhjemme. Også det at vi som samfund ikke stiller krav til alle de forskere, der er her f.eks. på indlandsisen. Vi stiller ikke noget krav om, at de skal informere om deres resultater, som man gør i Canada og Alaska« (Interview med Lene Kielsen juni 2008).

Som noget nyt er der indgået en aftale mellem den danske videnskabsminister og landsstyremedlem for forskning Tommy Marø om at lave et klimacenter i Grønland, som både skal arbejde naturvidenskabeligt og samfundsfagligt med klimaspørgsmål. Tommy Marø udtalte til den grønlandske avis Sermit-siaq i forbindelse med forhandlingerne:

»Jeg mener, at klimacenteret vil medvirke til, at viden indsamlet i Grønland også vil være til stede i landet til gavn for samfundet« (Krarup, 2008: 26).

Han har ligeledes forhåbninger om, at et klimacenter vil kunne placere Grønland i klimadebatten og give et forskningsbaseret indspil til formulering af strategier og løsninger for tilpasning til klimaændringer (Krarup, 2008: 26). Desuden har den grønlandske miljøstyrelse lanceret en grønlandsk klimaenhed i hjemmestyrets administration. Disse nye tiltag handler om, at Grønland skal indtage en

ny position i klimadebatten, ikke kun som vidner, men også som producenter af viden, magt og indflydelse på klimadebatten. En egentlig grønlandsk klimastrategi er på trapperne, men spørgsmålet er, om det er tidsnok til at få en kraftfuld stemme i den internationale klimadebat.

Politisk selvstændighed eller økonomisk selvstændighed?

Interessant i en grønlandsk sammenhæng er, at adskillige grønlandske politikere ser selvstyreproblematikken og økonomisk bæredygtighed som uløseligt forbundet med klimaspørgsmålet. Klimaet er ikke øverst på den grønlandske indenrigspolitiske dagsorden, og klimarelaterede problematikker bliver derfor prioriteret i forhold til det nationale projekt. Ønsket om selvstændighed kommer før alt andet lige nu for mange af de grønlandske politikere. Argumentationen går på, at selvstændighedsfølelsen afhænger af, at bloktilskuddet forsvinder eller bliver kraftigt reduceret, og dette kan kun lade sig gøre ved, at kapital skaffes fra anden side. Det er her, at den nye industrielle satsning bliver aktuel som f.eks. et storstilet projekt med det internationale selskab Alcoa om at etablere aluminiumssmelteværker i Grønland – en industri, der ikke kan undgå at lægge et vist pres på naturen og øge CO₂-udslippet betragteligt. Der er her den fremtalte dobbelte klimastrategi fra officiel grønlandsk side kommer ind i billedet. En dobbelthed, der giver sig til kende ved, at der hos politikerne er et stort ønske om at værne om naturen og de gamle erhverv, men på den anden side er der også et stort ønske om vækst, økonomisk selvstændighed og industriel satsning. Landsstyremedlem for Infrastruktur og Miljø, Kim Kielsen siger om Grønlands rolle i klimadebatten:

»Vi prøver, at være med i klimadebatten og være et forgangland. Som jeg selv har været inde på, vi er jo ikke et industrialiseret land endnu, og vi vil gerne have at det skal gå i den retning – men igen, vi kigger jo også på,

at vi gerne vil benytte så meget vandkraft som muligt for at nedbringe CO₂ og nedbringe forbruget af fossile brændstoffer. Vi vil se på, hvordan vi kan gøre dette og samtidig få en udvikling i gang, for med det forbrug vi har (i dag), det kan jo ikke få vores land til at være selv bærende« (interview med Kim Kielsen juni 2008).

Kim Kielsen fortsætter: *»Nu hvor vi skal til at være mere selv bærende, så tror jeg ikke man kan udelukke, at vi bliver nødt til at gøre noget, som vil udlede mere CO₂ – men igen, så skal det være det mindst mulige, så udviklingen alligevel kan følge med og de forskellige krav vi har til råstofaktiviteter osv.«* (interview med Kim Kielsen juni 2008).

Koblingen mellem politik selvstændighed og økonomisk selvstændighed er et vedblivende paradigme i de politiske debatter i Grønland. Spørgsmålet har siden 70'erne været, om selvstændighed er noget man får, tager eller køber sig til. Josef Motzfeldt kom med denne udtalelse i Information i foråret 2008:

»Jeg er ikke nødvendigvis enig med dem, der siger, at forudsætningen for et selvstyre eller selvstændigt Grønland er, at der bliver fundet olie. Min egen personlige pointe er, at politisk selvstændighed er forudsætningen for økonomisk selvstændighed« (Nielsen, 2008: 7).

Spørgsmålet om et politisk og selvstændigt Grønland kulminerede i 2004, hvor landsstyreformand Hans Enoksen og statsminister Anders Fogh Rasmussen den 13. januar 2004 nedsatte en grønlandsk-dansk embedsmandsgruppe, der skulle udarbejde et forslag til et kommissorium til en grønlandsk-dansk fælleskommission. Kommissionen skulle stille forslag til, hvordan Grønlands selvbestemmelse kan øges inden for det eksisterende rigsfællesskab. Kommissoriet blev underskrevet af landsstyreformanden og statsministeren den 21. juni 2004 og dermed søsat på 25-årsdagen for Hjemmestyrets indførelse i

Grønland. Efter en lang forhandlingsproces i den Dansk-Grønlandske Selvstyrekommission blev aftalen underskrevet af Hans Enoksen og statsminister Anders Fogh den 13. juni 2008. Hans Enoksen meldte ud allerede i sin nytårstale til befolkningen den 2. januar 2008, at der den 25. november 2008 vil blive afholdt folkeafstemning om selvstyre (Redaktion 2008). Han udtalte i den forbindelse til den grønlandske avis Sermitsiaq:

»— som folk bør vi altid tilstræbe øget selvstændighed, for hvis vi ikke gør det, vil vi lægge hindringer i vejen for vores udvikling, der kun vil være til skade for os« (Redaktion 2008).

Op til afstemningen er der blevet igangsat en landsdækkende oplysningskampagne i Grønland. Selvstyrekommissionens arbejde har været inden for rammerne af Rigsfællesskabet, så det er ikke en folkeafstemning om at blive en selvstændig stat, da Grønland stadig vil være en del af det danske rige. Selvstyreloven kan dog ses som et skridt i retning af en øget selvstændighed og statsdannelse. Oplysningskampagnen kommer til at koste over 3 millioner og vil bestå af alt fra husomdelte foldere til borgermøder og spots på både radio og TV (Markussen, 2008: 2). Grønlands optagethed af øget selvstyre vil uden tvivl komme til at påvirke klimadebatten mange år frem og have omfattende effekt på de prioriteringer og agendaer som det politiske flertal i Grønland vil fremføre.

Økonomiske fremtidsudsigter

Landsstyremedlem for finanser og udenrigs- anliggender Alaqa Hammond fra partiet Siunmut, der udadtil fungerer som Grønlands udenrigsminister, blev på foranledning af selvstyrelovens offentliggørelse og forestående nationaldag spurgt af den grønlandske avis Sermitsiaq om, hvordan Grønland skulle kunne finansiere de 30 nye områder, som det kommende selvstyre ville rumme. I modsætning til hjemmestyreformen, hvor statens ud-

gifter følger med overdragelsen i form af bloktilskud, skal det selvstyrende Grønland selv finde midlerne. Hendes svar var tredelt: For det første ville hun arbejde for at omprioritere landskassens midler, så der bliver plads til at løse nye opgaver. For det andet mente hun, at hvis den økonomiske vækst fortsatte i Grønland, ville det også give gode muligheder for selv at drive områderne og som sidste punkt sagde hun:

»Indtægter fra råstofområdet kan blive adgangsбилlet til øget selvstyre« (Kristensen, 2008: 7).

Repræsentanter fra IA og Atassut blev også interviewet om dette spørgsmål, og de pointerede, at Grønland selv satte tempoet, dagsordenen og rækkefølgen for hjemtagelse af de nye områder. Alle partier var enige om, at et overskudsgivende område som råstofområdet var oplagt at arbejde for at udbygge som noget af det første (Kristensen, 2008: 7). Der er et udbredt ønske blandt de grønlandske politikere om at få gang i ny industri, men uenighed om hvilken pris, man vil betale for denne. Det Rådgivende Udvalg Vedrørende Grønlands Økonomi konkluderede følgende i sin rapport fra 2008 om Grønlands nuværende økonomi:

»Selv om der nu er langt lysere udsigter for den økonomiske fremtid end tidligere, stilles der omvendt også nu betydelige krav til tilpasninger og omstilling. Det gælder ikke mindst, hvis aluminiumsprojektet realiseres. Det skyldes såvel dette projekts størrelsesorden, som dets påvirkning af hele den regionale udvikling. Erfaringer fra et tilsvarende Alcoa-projekt i Østisland har vist, at betydelige løn- og prisstigninger udløses, såfremt der føres en for slap finanspolitik i især etableringsperioden.« (Det Rådgivende Udvalg Vedrørende Grønlands Økonomi 2008:9).

Med omstilling og tilpasning tænkes der især på den grønlandske arbejdsstyrke, som skal

gøres kvalificeret til de nye erhverv. Selv om Hammond ser muligheder i landets økonomiske vækst, kommer der også nye og store udfordringer i de kommende år, når Grønland for alvor skal industrialiseres.

En ny industrialisering af Grønland

Grønland har i mindre omfang oplevet en industrialisering i forbindelse med anlæggelse af fiskefabrikker og de første miner i 1920'erne⁵ (Thuesen, 1999: 63-64). Det smeltende Arktis åbner op for nye industrielle muligheder for tilgængelighed og udnyttelse af råstoffer. I kølvandet på dette er der forbedret mulighed for etablering af vandkraftværker, som kan drive storindustri, f.eks. det planlagte aluminiumssmelteværk i Maniitsoq.⁶

Ansvarshavende redaktør Erik Rasmussen på Mandagmorgen skrev i foråret 2008, at klimaforandringer også handler om at starte en ny industriel revolution, hvor risiko kan forvandles til nye muligheder og ny industriel vækst (Rasmussen, 2008: 20). Han mener, at den femte industrielle revolution er startet. De første industrielle revolutioner tog fart i starten af 1800-tallet med dampmaskinen, og den nyeste med informationsteknologi og den personlige computer, kalder Rasmussen den fjerde (Rasmussen, 2008: 20). Klimaforandringer kan blive springbrættet til den næste. Spørgsmålet er, om vi nu er vidner til en egentlig industrialisering af Grønland og alt, hvad det vil medføre af samfundsændringer. Det er ikke kun klimaet, der ændrer sig, men også store dele af samfundsstrukturen. Grønland bliver nu for alvor afhængig af globale markedskræfter, og i hvilket tempo verdenssamfundet ønsker at lempe på tiltag, der kan forværre de menneskeskabte klimaforandringer. Politisk og økonomisk selvstændighed synes inden for rækkevidde, men midler, hensigter og virkninger er stadig ubekendte.

Grønlands stemme og de globale dagsordener

Det er min vurdering, at Grønland stadig har

mulighed at blive hørt i klimadebatten. Det er tydeligt, at det er forskellige interesser, som er i fokus i Grønland alt efter, hvilken position man indtager i samfundet. I arbejdet med mine interviews fra Grønland fik jeg et klart indtryk af, at man så småt var ved at få øjnene op for klimadebattens mange facetter ud over det rent miljømæssige. Debatten rummer alle facetterne i det moderne Grønlands placering i verden i form af magtrelationer, vidensregimer,⁷ diskursive konstruktioner og risikobarometre. Det er et dilemma, at hvis klimaforandringerne er menneskeskabte, bør det også være muligt som menneske at handle for at ændre på dette. Men et centralt spørgsmål er, hvem vi lader tage de store beslutninger om verdens klima, og hvem der gør sin stemme gældende?

En repræsentant, der har gjort sig særlig bemærket på klimadebattens nye platform er tidligere præsident for ICC Sheila Watt-Cloutier. I sommeren 2007 fik hun FNs Mahbub ul Haq Award for »Excellence in Human Development« som en anerkendelse for hendes arbejde med klimaforandringer. Ved overrækkelsesceremonien beskrev hun situationen som følgende:

»The world must pay attention to what's happening to Arctic communities because we are the early warning system for the rest of the planet« (Agence France Press 2007).

Diskursen om inuit som kender af naturen findes også i Grønland. Spørgsmålet er dog, i hvilket omfang man i Grønland indtager positionen som vidne til klimaforandringer og som et »early warning system« for resten af kloden? Denne diskurs gør sig primært gældende i forhold til globale spørgsmål og panarktiske problematikker, som det f.eks. er tilfældet i en organisation som ICC. Men der er utvivlsomt andre positioner og prioriteringer i Grønlands nuværende politik, som trækker i andre retninger. Et eksempel på brugen af netop denne diskurs om inuit som tæt alli-

eret med naturen og knyttet til naturen kan også findes i landets topledelse. I forbindelse med en international konference om Nordpolen i maj 2008 udtalte landsstyreformand Hans Enoksen på et pressemøde:

»– selv om den civiliserede verden ellers gerne vil fortælle os om klimaændringerne, er vi de første, der lægger mærke til dem. Og faktisk var det fiskere og fangere her, der var de første, der fandt ud af, at der var ændringer i klimaet« (Rendal 2008).

I klimadebatten har inuit indtaget forskellige positioner gennem tiden. Den meget synlige position har været som vidner og i mere aktionsorienterede sammenhænge som ofre. Den nye position som industriel udnytter af naturen og global aktør bliver for Grønlands vedkommende mere synlig de kommende år. At indtage en position, der f.eks. fremstiller inuit som offer for klimaforandringer kan give nogle nye muligheder for at handle politisk strategisk. Det giver én stemme på den globale scene. Sheila Watt-Cloutier er gået skridtet videre og anlagt sag mod den amerikanske stat for ikke at have gjort nok for at stoppe klimaforandringerne. Hun har gjort det til et menneskerettighedsspørgsmål, hvilket hun gjorde hun klart i sin tale for the Inter-American Commission on Human Rights:

»Climate change brings into question the basic survival of indigenous people and indigenous cultures throughout the Americas« (ICC 2007).

I Grønland kan spores en flersidet tilgang til det at være eventuelle ofre for »klimakatastrofen«. Jeg spurgte Kim Kielsen, Landsstyremedlem for Infrastruktur og Miljø om, hvad Grønlands rolle er, og om grønlanderne opfatter sig selv som ofre:

»Jo vi er offer for udviklingen – men igen, det at være offer skal også vendes til noget posi-

tivt. Vi skal prøve at finde ud af, hvad vores fordel kan være. Vi vil ikke kun være ofre – vi vil være med til at ændre dette her og være med til at få det til at køre fremad. Hvilke fordele er der ved disse ændringer – f.eks. nede i Sydgrønland kan de udvikle landbruget. Men der er jo også fiskeindustrien ... i Nordgrønland ... Vores forskellige vandkraftpotentialer ... Hvordan kan vi være med til at udvikle disse ting« (interview med Kim Kielsen, juni 2008).

Antropolog Mark Nuttall, der også forsker i klimaforandringer i Grønland, har pointeret, at ønsket om en industriel udvikling er omkredset af en politisk diskurs om »nation building«, som giver et meget positivt spin til hele debatten om klimaforandringer. Nuttall pointerer, at grønlandere er blevet opfordret af politikerne til at tænke positivt og se de nye muligheder ved det ændrede klima, i stedet for som den indfødte befolkning i Alaska og Canada at se sig selv som primært ofre for klimaforandringer (Nuttall, 2008: 47). Denne observation bliver også bekræftet af Kim Kielsens tilgang til det ændrede klima og Enoksens anmodning om ikke at »lægge hindringer i vejen for udviklingen«. En udvikling, som ikke kan undgå at gøre Grønland til et land, der bidrager til de menneskeskabte klimaforandringer.

COP15

På spørgsmålet om, hvilken stemme Grønland vil få i forbindelse med klimatopmødet COP15 i København i 2009, er der visse fakta, som bør sættes på plads. Det er formelt den danske regering, som kan begrænse eller forbedre Grønlands stemme i klimadebatten på COP15. Regeringen er arrangør af konferencen og ansvarlig for hele programlægningen samt har en stor rolle at spille i Grønlandsk udenrigspolitik. IA's nye stemmesluser Juliane Henningsen fremlagde til folketingets afslutningsdebat sine visioner for COP15:

»Klimatopmødet i København i 2009 bliver det næste store tiltag, hvor Danmark, Grønland og Færøerne har mulighed for at skabe en fælles klimaprofil og sætte sig de mål sammen med resten af verden, der skal til for at standse den globale opvarmning. Vi grønlændere vil spille en aktiv rolle før, under og efter topmødet. Selvom vi bor midt i et af verdens klimatiske brændpunkter, vil vi ikke blot være klima-kulisse. Vi vil have indflydelse på topmødet og kræve at de mål, verdens regeringer sætter sig, bliver ambitiøse og føres ud i praksis efter topmødet« (Henningens 2008).

Grønland som kulisse for den vestlige verden og ikke mindst danskere er et velkendt fænomen. I de sidste 300 år har Vesten italesat Arktis. Vesten har skabt et Arktis i sit eget billede – en anden verden (Bjørst 2008). Jeg opfatter Henningsens henvisning til kulissen som et ønske om at træde ud af denne rolle, at komme med modsvar og deltage i konstruktionen af nye billeder på, hvad Grønland er og vil i verden. Grønland vil ikke kun være en smuk og illustrativ kulisse for dansk klimapolitik – man ønsker en selvstændig stemme og at være med til at præge den globale dagsorden.

Homeland – »no man's land«

Klimadebatten arbejder med forskellige fortællinger. De arktiske befolkninger ønsker at manifestere landet som et »homeland« befolket af mennesker med rettigheder og fremtidsplaner. Landsstyremedlem for finanser og udenrigsanliggender Aleqa Hammond udtalte i foråret 2008:

»På grund af klimaforandringerne er alles øjne rettet mod Grønland. Men der skal ikke kun fokuseres på, at indlandsisen smelter, men også på at, at der bor mennesker her« (Krarup 2008: 10). Hun fortsætter: »Vi er et samfund under stor forandring. Den traditionelle økonomi ændres til moderne økonomi, der også bygger på ikke-levende ressourcer

og på, at vi bevæger os over i utraditionelle erhverv« (Krarup, 2008: 10)

I den globale debat om klima bliver Grønland og Arktis ofte afbilledet som et slags »no man's land«. Et sted, hvor isen smelter, og isbjørne lever. Dette kan bl.a. skyldes, at rigtig mange af klimaeksperterne arbejder i områder, hvor der ikke bor nogen lokalbefolkning. I Grønland er det især Nordøstgrønland og indlandsisen, der har været eksperternes foretrukne arbejdsfelt, hvilket selvfølgelig har nogle helt konkrete faglige grunde. Forskningen i Nordøstgrønland og på indlandsisen har givet videnskaben en masse unikke og relevante oplysninger. Det ændrer dog ikke på, at fortællingen om det arktiske klima ikke så meget har handlet om mennesket. Marybeth Long Martello har skrevet om, hvordan indfødte folk er repræsenteret i klimadebatten. Hun skriver generelt om klimaforandringer:

»Until recently, climate change has been among the faceless forms of global environmental change, virtually devoid of human imaginary and personal testimonials« (Martello, 2008: 352).

Et andet af hendes kritikpunkter er, at mennesket ofte bliver inddraget som en geografisk placeret befolkning (f.eks. afrikaner, europæer eller sydamerikaner) eller som tilknyttet særlige erhverv som f.eks. fisker, landmand eller turistmedarbejder. Hun ser en parallelitet i den videnskabelige og politiske repræsentation, hvor få individer eller grupper bliver inddraget i debatten om klimaforandringer. Hun mener dog, at der er en stigende bevidsthed om det menneskelige aspekt både blandt videnskabsfolk og politikere (Martello, 2008: 352). Martello analyserer, hvordan inuit er repræsenteret i den store ACIA-rapport (Arctic Climate Impact Assessment fra 2005) udgivet af Arktisk Råd. Hun viser, at analysen af indfødte folk, både som repræsentanter og repræsentationer for klimaforandringer, giver os nyttig informati-

on om, hvem der er synlige som globale borgere, og hvem der er talerør for disse (Martello, 2008: 354). Det kan være en af grundene til, at det er så vigtigt for inuit at få en stemme i klimadebatten i det omfang, det grønlandske samfund gerne vil markere sig som del af et globalt samfund. Det bliver en udfordring for den grønlandske regering, hvis man vil være mere end et vidne i klimadebatten.

Symbolske værdier i klimadebatten

Den smukke og dramatiske natur i Grønland har også en vis symbolsk værdi i klimadebatten. Den danske miljøminister Connie Hedegaard mener, at Grønland er »symbolet« på klimakatastrofen.

Hun har i 2007 taget turen til Ilulissat flere gange sammen med nogle af verdens mest magtfulde politikere. Hun beskrev et af sine besøg til den grønlandske avis Atuagagdliutit således:

»... der blev helt stille i helikopteren, da vi fløj over den store gletsjer. En amerikansk senator bemærkede, at man bliver meget lille over for sådan et naturfænomen« (Egede, 2007: 10).

Politikere er i de seneste år gået fra at stille sig tvivlende overfor, om klimaforandringerne var virkelige og kunne være menneskeskabte, til nu i stor stil at vedkende sig problemet. En næsten religiøs retorik tages i brug, når politikere nu offentligt anerkender klimaforandringerne, og som pilgrimme rejser til polerne for at se forandringerne med deres egne øjne. Dette har en stor betydning for prioriteringen af klimaspørgsmål.

På Norges Tekniske-Naturvidenskabelige Universitet (NTNU) i Trondhjem har forskere fra Institut for Tverrefaglige Kulturstudier gennemført en dybdegående interviewundersøgelse med deltagere fra den brede del af befolkningen i Norge. Professor Knut H.

Sørensen udtalte efter undersøgelsens offentliggørelse til den Norske avis Aftenposten:

»Hovedkonklusionen er, at folk tror ikke på forskningsresultaterne, før de følges op med politisk handling« (Mathismoen 2008).

Hele den politiske diskurs, har altså en vigtig rolle at spille for verdens klima, hvilket absolut kræver en kritisk tilgang. For at forstå klimaproblematikker kommer vi til kort, hvis naturvidenskabens data er vores primære tilgang. For naturvidenskaben er Arktis blevet et intellektuelt grænseland, hvor der tages temperatur på verdens tilstand. Et bekosteligt, isoleret og uforstyrret laboratorium, hvor kun særligt inviterede i form af videnskabsfolk, politikere, mediefolk og embedsmænd har adgang. Dette giver ikke tilstrækkelig plads til at placere mennesket i klimadebatten. Det er akut nødvendigt at mennesket snart får en central placering, og også de arktiske befolkninger får en stemme i debatten, og at vi som verdenssamfund forholder os til de centrale beslutninger der påvirker vores fælles klima

Klimadiskurser og strategier

I den globale klimadebat findes et element af naturlighed og dette forhold er tæt forbundet med magt. Hvordan håndteres »katastrofen«, og hvilken viden skal der handles på baggrund af. Den måde, der kategoriseres på, når der tales om klima, får bestemte elementer til at stå som objekter for viden. Foucault har sat fokus på, at de rammer, som umiddelbart kan virke naturlige, gør, at bestemte positioner bliver problematiske (Foucault 2006). F.eks. i det omfang, at det bliver naturligt at tale om indfødte folk som tæt knyttet til naturen og brugere af de levende ressourcer, kan positionen som indfødte folk, der gerne vil prioritere industri og råstofudvinding, blive problematisk. Når det er sagt, kan hybriditeten også blive en magtfuld position, der kan bruges strategisk. Foucault mener, at »strategies of normalization« og »tactics of resistance«

på dynamisk vis konstant interagerer med hinanden. Éric Darier, der har arbejdet med Foucaults teorier i forhold til natur og miljø, skriver:

»Yesterday's resistance can become today's normalization, which in turn can become the conditions for tomorrow's resistance and/or normalization« (Darier, 1999: 18).

Miljøaktivisme er én af de »never-ending« aktiviteter, hvor taktikker og mål reevalueres og tilpasses til forandrede omstændigheder i magtens felt (Darier, 1999: 20). For at kunne begribe de mest dominerende diskurser om klimaet, kræver det en bevidsthed om disse processer.

I mange år har den grønlandske regering argumenteret ud fra en platform med andre indfødte folk i verden, når det handlede om bæredygtig udvikling og miljømæssige udfordringer. Diskussionen om de globale klimaforandringer har ændret denne position. Den ændrede brug af naturens ressourcer bidrager med, hvad Nuttall kalder en »kompliseret og multidimensional side« til hele diskursen om indfødte folk og den platform, som de politisk har etableret (Nuttall, 2008: 51).

Spørgsmålet er, om denne nye industrialisering af Grønland indhyller diskursen i det vestlige paradigmes indre modsigelser. Niklas Luhmann beskriver modsigelsen i vores moderne samfund f.eks. i både at være bilejer og imod forurening. At sætte økologi i højsædet, men samtidig købe frugt fra den anden side af jorden. Eller at være imod karakter-systemet og samtidig kæmpe for gode karakterer (Thyssen, 1997: 12). Luhmann betragter ligefrem modsigelsen som en præmis for den menneskelige eksistens, hvilket er en del af hele kompleksiteten i det moderne samfund. Med denne henvisning mener jeg ikke, at det grønlandske samfund førhen ikke har indeholdt kompleksiteter – for det har det

med sikkerhed – men tidligere repræsentation og selv-repræsentation har dog ikke rummet kompleksitet i større grad, men har mere trukket på de velkendte fortællinger om fangerlivet og naturens luner og vilkår. Klimadebatten kræver, at omverdenen forstår den dobbelte klimastrategi i Grønland, som grundlæggende indeholder det moderne samfunds modsigelser. Det handler om politik og forskellige opfattelser af, hvad der er bedst for samfundet. Der er ligeledes tale om en hybriditet, hvor den samme politiker samme dag både kan tale for miljøbeskyttelse og regulering og dernæst for en udvidelse af industrien – alt efter konteksten. Men hvad er egentligt problemet? Må et land som Grønland ikke handle som alle andre vestlige lande, der ønsker at hæve eller opretholde en god og behagelig levestandard med, hvad det måtte medføre af energiforbrug?

Flere kritikere har inddraget det argument, at en lille befolkning som den grønlandske ikke nødvendigvis bliver særlig godt stillet over for de store internationale investorer, og at det er at stikke sig blå i øjnene at tro, at selvstændighed er opnået, hvis hele økonomiens fundament afhænger af udenlandske investorer og disses kapitalorienterede prioriteringer. Mark Nutall trækker på erfaringer fra andre regioner og viser, at storstillede olieboringer, minedrift og aluminium-industri kan være med til at forøge den lokale befolknings afhængighed af de transnationale korporationer (Nuttall, 2008: 51). Landsstyret har desuden tanker om at deltage økonomisk i selve Alcoa-projektet med aluminiumsmelteværket. Samfundsforsker Birger Poppel fra Nuuk advarede mod dette i maj 2008 i en kronik i den grønlandske avis AG:

»Ved at deltage økonomisk i Alcoa-projektet binder landsstyret Grønland sig til den internationale aluminiumskapital, hvis skæbne afgøres af markedskræfter på New York børs og i Kinas nationalbank, der i dag sidder på en

meget stor del af USA's statsobligationer» (Poppel, 2008: 19).

Beslutningsprocessen er gået meget hurtigt på dette område på trods af, at beslutningerne kan have stor indvirkning på det grønlandske samfund. Anlæggelse af industri i den størrelsesorden kan ikke undgå at påvirke hele samfundet.

Industrialiserede eller naturfolk?

Der er visse forventninger indlæst i den internationale klimadebat, når det handler om de arktiske befolkninger og de indfødte folk. Rey Anderson, erhvervsmand fra Georgia, USA, stifter og bestyrelsesformand for den internationale tæppekoncern Interface, holdt tale til et seminar med nogle af verdens top-erhvervsfolk i London i sommeren 2008, hvor der blev talt for en grøn revolution. Hans budskab var, at der skulle skabes en anderledes kultur af opmærksomhed og sensitivitet omkring vores relationer til kloden. Anderson sagde:

»Det afgørende er kulturskiftet, skift i tænkemåden«. Et af hans forslag var at man startede med »at overtage indfødte naturfolks tidsregning« (Nielsen, 2008: 6).

Der er i Vesten en gennemgående diskurs om, at mennesket skal finde tilbage og tage ved lære af »naturfolk« – en diskurs, hvor myten om den ædle vilde holdes i live. Den samme retorik har også kunnet spores i mange af miljøorganisationernes henvisninger tilbage i tiden. Ph.d. Mark Brown forsvarede i juni 2008 sin doktorgrad ved Universitet i Oslo med en afhandling om brugen af »grønne ord« i f.eks. klimadebatten. En af hans konklusioner er, at også erhvervslivet låner de »grønne ord« fra miljøbevægelserne for at beskrive sine miljømæssige ambitioner, men at de bruger ordene på en ny måde, som tilfredsstillende egne behov. Erhvervslivet bruger i stigende grad et managementsprog, der i højere grad gør det muligt at styre sit forhold

til miljø og natur (Brown 2008). I dette eksempel kan man tale om, at Anderson som erhvervslivets repræsentant låner sin autoritet fra dem, han omtaler som »naturfolk«, dog uden at blive konkret. Han forventer blot, at disse »naturfolk« har en anderledes agenda og tænkemåde. Denne diskurs og forventning kan godt blive problematisk for Grønland og kan kræve, at der forhandles og tænkes i nye baner, hvis man ønsker indflydelse.

Grønlands grønne image

Den nye platform, som klimadebatten har skabt, kan give en fornyet mulighed for at blive hørt, omend budskabet og problemstillingerne er mere komplekse end som så. Jeg tror, at Grønland vil vælge en klimapolitik der rummer en »både-og-strategi«. Det vil være en hybridposition, men samtidig en strategi, der vil være oplagt for mange grønlandske politikere. Diskursen om inuits tætte forbundenhed til naturen vil give et talerør på internationalt plan, da det er ganske tydeligt, at Grønland og Arktis vil være nogle af de områder, der vil blive ekstra hårdt ramt af de menneskeskabte klimaforandringer, som Grønland førhen ikke har bidraget nævneværdig til. Samtidig ønsker de grønlandske politikere en forståelse for den nye erhvervmæssige udvikling og investeringerne, som planlægges i landet i disse år. Et af argumenterne fra mange grønlandske politikere er, at muligheden for at drive f.eks. vandkraftværker vil gøre det mere miljømæssigt forsvarligt at lægge fabrikker lige præcis i Grønland. Sagt på en anden måde så ønsker Grønland også at være et industriland med et grønt image.

Noter

1. I juni 2008 interviewede jeg flere grønlandske politikere, embedsmænd, NGO'er og journalister på et antropologisk feltarbejde i hovedstaden Nuuk. Mine data vil blive bearbejdet ved endnu et grønlandsophold i efteråret 2009.
2. Når jeg benytter mig, af begrebet felt, er det med udgangspunkt i sociologen Pierre Bourdieu's felt-

analyser. I moderne industrisamfund består det sociale kosmos af en række relative autonome mikrokosmoser eller felter, hver især med specifikke regelsæt, værdier og interesser. Bourdieu definerer felt som et netværk eller en konfiguration af objektive relationer mellem positioner fastlagt i kraft af deres placering i relation til de på feltet aktive kapitalformer (Järvinen 2000).

3. Jeg benytter mig af begrebet diskurs ud fra den franske filosof Michel Foucault (1926-1984). Fra at begrebet diskurs hovedsageligt blev brugt som et lingvistisk koncept, fik det ny betydning hos Foucault. Han koncentrerede sig om produktion af viden og mening, ikke som lingvisterne gennem sprog, men via diskurs (Hall 2002). »Diskurs« i Foucaults forstand er ikke kun en »reguleret samtaleprocedure«, men omfatter også kæder af udsagn, institutionaliserede fremstillingsprocedurer (praktikker) og de historiske og kulturelt givne regler, som styrer samtaleprocedurens indhold og form (Lindgren 2000). Diskurs er dermed en måde at tale om et emne og de billeder, ideer og praksisser, der er tilknyttet dette.
4. Jeg benytter mig af begrebet »strategi« velvidende, at ikke al handling er strategisk, og at der også findes mange ubevidste strategier og ikke alle strategier er bindende. Mennesket er ikke nødvendigvis særligt beregnende, og mange andre faktorer end planlagte strategier spiller ind, når beslutninger skal tages. Vi handler i mange situationer temmelig ustrategisk, men det kan jo også være en strategi i sig selv. Kravet om rationelle strategier er netop i disse år blevet forøget. Alle virksomheder med respekt for sig selv indkalder til strategiværksteder, hvor visioner, mål, strategier og drømme skal kortlægges. Vi lever i en strategikultur med krav om planer for alle livets forhold.
5. I byen Sisimiut blev der f.eks. i 1913 etableret et mindre salteri, og i 1924 blev en fiskefabrik åbnet. De første korporativt ejede kuttere blev søsat, og dette var starten på industrialiseringen i Grønland (Thuesen 1999: 64).
6. På forårssamlingen 2008 behandlede Landstinget et beslutningsforslag om, at smelteværket placeres i Maniitsoq, hvis projektet gennemføres. Endvidere skal der træffes principbeslutning om, hvilke ejerskabsformer, der skal undersøges nærmere. Landstinget forventes først at træffe endelig beslutning om projektet i slutningen af 2009.

7. Begrebet vidensregime henviser til Foucaults hovedpåstand om, at enhver epoke er underlagt et implicit tvangssystem, en afgrænset videnshorisont, der på et dybdeniveau strukturerer og regulerer, hvad der overhovedet kan tænkes og siges. I vores omgang med viden vil vi altid være underlagt vidensregimer, der fungerer som en slags tvangssystem implicit i den måde, vi ved noget på (Heede 2004: 75).

Referencer

- ACIA (2005), *Arctic Climate Impact Assessment*, Cambridge University Press Scientific Report.
- AFP (2007), »Canadian Inuit to Receive UN Award for Climate Change Work«, *Agence France Press*, Paris.
- Andersen, M.K. (2008), »100 Storebæltsbroer i Grønland«, *Weekendavisen*, København.
- Andersen, M.K.(2008), »Rigsfællesskabet: En stor madpakke fra Danmark«, *Weekendavisen*, København.
- Bjørst, L.R. (2008), *En anden verden. Fordomme og Stereotyper om*, København: Forlaget BIOS.
- Darier, É. (1999), »Foucault and the environment: An introduction«, *Discourses of the Environment*, 1-33.
- Foucault, M. (2008), *Orden og tingene. En arkæologi om humanvidenskaberne* (trans.) M.C. Jacobsen, Danmark: Det lille Forlag.
- Hall, S. (1997), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, London: The Open University.
- Heede, D. (2004), *Det tomme menneske. Introduktion til Michel Foucault*, København: Museum Tusulanums Forlag.
- Henningsen, J. (2008), »Julianes tale ved folketingets afslutningsdebat. Et fællesskab af frisind i stedet for fordomme«. Afslutningsdebat, Folketinget.
- ICC (2007), »Nobel Prize Nominee Testifies about Global Warming«, *Press release*, Washington DC.
- Järvinen, M. (2000), »Pierre Bourdieu«, *Klassisk og Moderne Samfundsteori*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Krarp, P. (2008), »Nye industrier skal tage hensyn til miljøet«, *Sermitsiaq*, Nuuk.
- Krarp, P. (2008), »Hammond: Grønland får indflydelse«, *Sermitsiaq* 19, Nuuk.
- Kristensen, K. (2008), »Selvstyre koster Grønland 300 millioner om året« *Sermitsiaq*, Nuuk.

- Lindgren, S.-Å. (2000), »Michel Foucault« i *Klassisk og Moderne Samfundsteori*, København: Hans Reitzels Forlag.
- Markussen, I.D.G. (2008), »Tung læsning«, *AG*. Nuuk, Grønland.
- Martello, M.L. (2008), »Arctic Indigenous Peoples as Representations and Representatives of Climate Change«, *Social Studies of Science* 38(3): 351-76.
- Mathismoen, O. (2008), »Tror ikke på klimatrusselen«, *Aftenposten*, Oslo.
- Mølgaard, N. (2008), »Grønt lys for selvstyreprocessen«, *Sermitsiaq*, Nuuk.
- Nielsen, J.S. (2008), »Interview: Mens isen smelter: »Intet er så skidt, at det ikke er godt for noget« *Information*, København.
- Nielsen, J.S. (2008), »Det handler om at kunne se sine børnebørn i øjnene«, *Information*. København.
- Nuttall, M. (2008), »Climate Change and the Warming Politics of Autonomy in Greenland«, i *Indigenous Affairs* 1-2: 44-51.
- Nyhedsafdelingen (2008), »Lars-Emil: Grønland står centralt i klimadebatten«, *KNR*. Nuuk.
- Nyhedsafdelingen (2008), »Josef Motzfeldt: Vi er tilskuere i vores eget land«, *KNR* Interview.
- Økonomi, D.R.U.V.G. (2008), *Den Økonomiske Udvikling i Grønland*. Det Rådgivende Udvalg Vedrørende Grønlands Økonomi.
- Poppel, B. (2008), »Aluminiumsmelteværket i Grønland – realitet og idealforestillinger«, *AG*. Nuuk, Greenland.
- Rasmussen, E. (2008), »Den femte industrielle revolution er startet«, *Mandag Morgen*, nr. 12, 20-25.
- Redaktion (2008), »Folkeafstemning om selvstyre d. 25. nov.«, *Sermitsiaq*.
- Rendal, O. (2008), »Enoksen: Vigtigt at Grønland deltager i beslutningerne«, *Sermitsiaq*.
- Thuesen, S. (1999), »Local identity and history of a Greenlandic town: The making of the town of Sisimiut (Holsteinsborg) from the 18th to the 20th century«, *Etudes/Inuit/Studies*, 23(1-2): 55-67.
- Thyssen, O. (1995), »Hjørnesten i Niklas Luhmanns systemteori«, i Niklas Luhmann (ed.), *Iagttagelse og paradokser. Essays om autopoietiske systemer* o. Thyssen. Moderne tænkere. Danmark: Gyldendal.